

Til Søfartsstyrelsen
havplan@dma.dk

4. oktober 2021

DOF BirdLifes bemærkninger til *Høring over udkast til bekendtgørelse om Danmarks havplan* samt den medfølgende miljøvurdering af havplanen.

J.nr. 2021-51404

Tak for muligheden for at afgive bemærkninger til *forslaget til Danmarks første havplan – bekendtgørelse om Danmark havplan* samt den medfølgende strategiske miljøvurdering.

Generelle bemærkninger

Havets natur er Danmarks største internationale ansvar, når det kommer til biodiversitet. En samlet plan for de danske havområder er derfor særdeles velkommen.

Havet udgør mere end to tredjedele af Danmarks samlede areal, og vores særlige ansvar for natur og biodiversitet skyldes først og fremmest, at meget store dele er forholdsvis lavvandede med et rigt fødeudbud af bunddyr og små fisk, som udnyttes af millioner af vandfugle. De søger føde, raster og skifter deres fjer i vores farvande.

På denne baggrund havde DOF BirdLife set frem til denne havplan. Men på trods af positive elementer, skuffer planen på en lang række områder, som det vil fremgå af de følgende.

Det er positivt, at regeringen vil udpege nye EU-fuglebeskyttelsesområder, men det er ikke tilstrækkeligt til, at Danmark opfylder målsætningen om mindst 30 % af havet skal beskyttes og forvaltes effektivt. Herunder undrer det os, at den resterende del af den danske del af Tyske Bugt ud for Vadehavet ikke er foreslået udpeget, da det tæller med som et af de globalt vigtigste fugleområder.

Når det kommer til de strengt beskyttede områder, hvor der skal udpeges mindst 10 %, er det påfaldende, at disse næsten alle er foreslået lagt langt til havs. Netop på grund af de kystnære, lavvandede områders store betydning for fugle og anden biodiversitet, efterlyser DOF BirdLife tilsvarende strengt beskyttede kystnære områder. I strengt beskyttede områder skal fiskeri, jagt og anden udnyttelse stoppes.

Det meget omfattende konsum- og industrifiskeri i danske farvande er mange steder i voldsom konflikt med beskyttelse af havbundens levesteder og biodiversiteten. Især bundsløbende redskaber er ødelæggende. Det gælder også i kystnære farvande, og

havplanen glimrer ved manglen på fiskerifrie områder (strengt beskyttede områder) i disse farvande. Det har desværre også den konsekvens, at kun meget få EU-fuglebeskyttelsesområder er foreslået udlagt som strengt beskyttede. Her er der mange oplagte muligheder for at udpege yderligere strengt beskyttede områder, så Danmark når op over de mindst 10 %, som vi internationalt bør udpege som strengt beskyttede. Netop fordi de danske havområder internationalt er så betydningsfulde for biodiversiteten, bør Danmark faktisk påtage sig en særlig stor forpligtelse for naturværdierne på havet.

Havplanen udstikker mange muligheder for fortsat udvikling af erhvervsmæssige og rekreative aktiviteter på havet, herunder fx energianlæg, fiskeri og råstofindvinding. Det skal der være plads til, men det er påfaldende så forholdsvis lille fokus, der er på udvikling og genopretning af biodiversiteten og havnaturen. Der er sket mange og store ødelæggelser af havnaturen gennem århundreder, og der er stort behov for genopretning af levesteder og gode miljøforhold i havet. Det gælder langt til havs, hvor stenrev og bundforhold er ødelagt, men i særlig grad helt kystnært, hvor mange lavvandede områder er inddiget og tørlagt. De tilbageværende lavvandede områder lider voldsomt under forurening med næringsstoffer, der har medført ålegræssets tilbagegang. Der er i meget høj grad brug for en plan for marin naturgenopretning.

Der har været meget fokus på konflikter om placering af store vindmølleparker i vigtige fugleområder, fx i det foreslåede EU-fuglebeskyttelsesområde Smålandsfarvandet. Netop Smålandsfarvandet er ikke alene et af de vigtigste fugleområder, der endnu ikke er beskyttet, men det er også et af de internationalt vigtigste raste- og fourageringsområder for en række vandfugle, der for fleres vedkommende ovenikøbet er globalt rødlistede. Her er fuglelivet ikke foreneligt med havmøller, men DOF BirdLife har peget på, at der er rigeligt med andre muligheder for havmølleparker i de danske farvande. I godt og vel to tredjedele af de danske farvande kan mølleparker opstilles uden væsentlig betydning for fuglelivet. Når nogle mølleprojektmagere fastholder, at havmølleparker kan og skal placeres i internationale naturbeskyttelsesområder, så skaber den en unødvendig konflikt mellem klimavenlig energiproduktion og bevarelse af biodiversiteten. Denne konflikt er på alle måder uønsket og ødelæggende for løsning af både klima- og biodiversitetskrisen. Lad os nu få en planlægning for havet, som fastslår, hvor der fint kan bygges møller, hvor det kræver grundige forudgående undersøgelser, og hvor der absolut ikke bør bygges møller.

Naturen i hele det danske marine landskab er presset til bristepunktet, og udnyttelsen stiger i intensitet og omfang. Det har aldrig været vigtigere at udvikle en økosystem-baseret plan for vores danske havområder. En havplan hilses derfor velkommen, men DOF BirdLife er meget skuffet over det manglende ambitionsniveau på naturens og biodiversitetens vegne. Mens der for erhvervsinteressernes vedkommen er givet plads til udvidelser, ser havplanen for biodiversitetens vedkommen mest ud som en status quo, hvor resterende værdier beskyttes i udvalgte områder, men hvor der ikke sættes klare mål for genopbygningen af naturen og biodiversiteten.

DOF BirdLife kan i vid udstrækning støtte op om den kritik, der fremført af bl.a. WWF Verdensnaturfonden og professor Bo Riemann fra Aarhus Universitet i forhold til manglende ambitioner og målsætning for fremtidens natur og biodiversitet i de danske havområder.

100 – 30 – 10-modellen

Grundlæggende er det DOF BirdLifes målsætning, at 100 % af havet skal forvaltes bæredygtigt i tråd med EU's direktiv om maritim fysisk planlægning og FN's Verdensmål 14. På linje med EU's Biodiversitetsstrategi mener DOF BirdLife, at 30 % af havet skal beskyttes effektivt og at 10 % af havet skal udpeges til streng beskyttelse i form af uogrørte havområder.

Danmarks kommende havplan er helt afgørende for, at vi kan vende den drastiske tilbagegang i de marine økosystemer og opnå de lovligt bindende miljømål i EU's naturdirektiver. Desværre må vi konstatere, at havnaturens og biodiversitetens nuværende, forarmede tilstand ikke tages alvorligt i det nuværende udkast til havplanen. Udkastet til havplanen prioriterer ikke naturen tilstrækkeligt højt. Der savnes en økosystem-baseret tilgang og der tages ikke højde for effekterne af klimaforandringer. Hertil kommer, at den strategiske miljøvurdering er helt utilstrækkelig og rummer alvorlige fejl og mangler.

Taget i betragtning at en havplan repræsenterer en vision for de danske havområders fremtid, er det foruroligende, at regeringen tilsyneladende ikke har ønsket at udnytte den historiske mulighed at fremlægge en havplan, som kan danne grundlag for bæredygtig økonomi og som samtidig kan medvirke til at opbygge en stærk og klimaresistent havnatur. I stedet tilgodeser havplanen erhvervslivet uforholdsmæssigt meget på bekostning af den marine biodiversitet. En af havplanens vigtigste funktioner var at skabe et alternativ til den vante først-til-mølle tilgang til havforvaltning, som alt for længe har hersket i Danmark.

Analysen af de kumulative påvirkninger er ekstremt mangelfuld. DOF BirdLife anbefaler derfor på det kraftigste, at regeringen inden vedtagelse af havplanen afsætter midler og tid til en ny vurdering baseret på kriterier og datasæt, som er langt mere repræsentative for biodiversiteten og presfaktorerne i hele det marine landskab, og som anvender dertil indrettede analyseværktøjer.

DOF BirdLife henviser i øvrigt til vores svar i forbindelse med udpegnings af de nye internationale beskyttelsesområder.

Detaljerede bemærkninger

Havplanen afspejler ikke en økosystem-baseret tilgang

Det er et grundlæggende krav til havplanen, at den skal være økosystem-baseret, men alligevel er beskrivelsen og anvendelsen af en *økosystem-baseret tilgang* kun meget overfladisk behandlet. Der er ikke brugt *Bedst tilgængelige viden og praksis*, bl.a. under udpegning af beskyttede områder. Blue carbon-økosystemer og deres evne til at lagre CO₂ er slet ikke nævnt i *Identifikation af økosystemtjenester*. Der er ikke beskrevet *Alternative løsninger ved væsentlige miljøpåvirkninger* – oftest henvises til VVM'er for konkrete aktiviteter. *Inddragelse af interessenter og borgere* har været beskedent og *Måling af kumulative påvirkninger* er som nævnt helt utilstrækkelig. Havplanen får i sig selv ikke ansvaret for væsentlige påvirkninger, selv om miljøvurderingen siger, at aktiviteter i havplanens udviklingszoner potentielt kan have store, væsentlige negative påvirkninger mod fx fugle og havpattedyr. Dette er ikke i tråd med *Anvendelse af et generelt forsigtighedsprincip*, som er et grundlæggende princip i en økosystem-baseret tilgang.

Havplanen sikrer ikke den nødvendige, effektive naturbeskyttelse

Havplanen vil utvivlsomt øge de direkte og indirekte presfaktorer på den i forvejen forarmede marine biodiversitet uden nævneværdigt at mindske eksisterende presfaktorer. For at sikre en økosystem-baseret tilgang havde DOF BirdLife derfor forventet en ambitiøs, videnbaseret og kompenserende naturbeskyttelsesindsats i hele det marine landskab. Det vi ser i udkastet, er derimod en havplan, som indhegner og isolerer naturen i eksisterende naturbeskyttelsesområder og i nye forslag til beskyttede havområder, og som undervurderer de materielle goder, som et effektivt netværk af naturbeskyttede områder kan levere i form af styrket biodiversitet, CO₂-lagring i havbunden og i biomassen samt styrkede rekreative muligheder.

En måde at imødekomme behovet for en helhedsbeskyttelse kan være at udpege Natura 2000-områderne under Havstrategidirektivet. Herved fastholdes Habitatdirektivets juridiske robusthed samtidig med, at Havstrategidirektivets brede helhedsbeskyttelse af den marine biodiversitet indføres i samtlige områder.

Analysen af kumulative påvirkninger er utilstrækkelig og lever ikke op til basale krav

Den strategiske miljøvurdering af havplanen identificerer mange små og store risici for den marine biodiversitet. Havplanen overlader dog ganske overraskende og kontroversielt ansvaret for vurderingen af væsentligheden af disse miljøpåvirkninger til fremtidige VVM'er for konkrete aktiviteter inden for udviklingszonerne. Herved afviger den danske havplan fuldstændig fra et grundlæggende formål med en økosystem-baseret havplan, nemlig at analysere de kumulative påvirkninger fra planlagte aktiviteter på forhånd med henblik på at kunne *planlægge* sig ud af konflikterne mellem naturgrundlaget og de forventede planer og aktiviteter.

Havbundens integritet: Havplanen adresserer ikke fiskeri

Ligesom med andre aktiviteter skal havplanen sigte på at bidrage til en bæredygtig udvikling af fiskeriet. Fiskeri behandles dog udelukkende ved at fiskeri tillades alle steder, medmindre andet er angivet i dag eller i fremtiden.

Det er overraskende, at miljøvurderingen fremhæver, at havbundens integritet i dag kun er påvirket inden for et areal på 721 km², svarende til 1 % af det danske havareal. Særligt når der på næste side står, at 85 % af den danske del af Nordsøen og 66% af den danske del af Østersøen er forstyrret som følge af fiskeri med bundsløbende redskaber. Almindeligvis anses de danske farvande for at høre til blandt de mest forstyrrede i hele verden.

Havbundens integritet er således utvivlsomt negativt påvirket og forstyrret i langt størstedelen af danske farvande på grund af især det udbredte og intensive fiskeri samt på grund af mange årtiers omfattende råstofindvinding.

Havbundens integritet vil blive *yderligere* påvirket i udviklingszoner for råstofindvinding, sandsugning til konstruktion af energiøer, kulturbanker og anlægsprojekter. De nye særligt beskyttede naturområder kan ikke forventes at afhjælpe denne udvikling og mindske presset væsentligt, da de fleste af dem er udpeget i områder med begrænset fiskeri med bundsløbende redskaber. Fiskeriets påvirkninger er således helt utilstrækkeligt adresseret i både havplanen og miljøvurderingen.

Det falder i øjnene, at det stærkt kritiserede bundsløbende trawlfiskeri slet ikke er med som GIS-lag i den digitale havplan, som er i høring. Dette kan foranledige brugere til at tro, at der er god plads og ro mellem udviklingszonerne. Faktum er dog, at der, med få undtagelser, er overvejende sandsynlighed for, at der i større eller mindre grad fiskes med bundsløbende redskaber.

Havplanen skal også være en klimaplan

Direktivet og følgeloven siger, at en dansk havplan skal bidrage til modstandsdygtighed over for konsekvenserne af klimaforandringerne. Det er svært at få øje på i det nuværende udkast til havplanen og miljøvurderingen, hvor klimaresistens ikke adresseres direkte. I den svenske havplan har man fx inddraget beskyttelse af såkaldte klimarefugier for arter som blåmuslinger, ålegræs, torsk m.m. Klimarefugier er områder, hvor effekten af klimaforandringer på de respektive arter forventes at blive relativt mindre end andre dele af farvandet. Det allerbedste værn mod klimaforandringer er et intakt, divers og robust økosystem. Mangler der eksempelvis rovfisk i fødekæderne, vil der ikke være et værn mod ikke-hjemmehørende invasive arter. Beskyttelse af vigtige levesteder for rovfisk vil derfor være hensigtsmæssigt at inkludere i en dansk havplan. Beskyttede havområder er en effektiv måde at afhjælpe vores forarmede økosystemer, men kun hvis de udpeges under et højt ambitionsniveau og hvis regeringen er villig til at investere i at udpege de rigtige områder og forvalte dem effektivt.

Havplanen opererer ikke med Blue Carbon og havets rolle som klimaværn

Den strategiske miljøvurdering (SMV) beskriver ålegræs og makroalgers mange forskellige funktioner og positive effekter, inkl. optagelse af næringsstoffer fra vandet. Særligt ålegræs er både levested for mange dyr i havet og er stabiliserende for sedimenter. Det undrer derfor, at hele dette afsnit fuldstændigt overser en af ålegræssets øvrige, meget vigtige funktioner – nemlig optagelse, lagring og begravelse af atmosfærisk CO₂. Ålegræs har en uovertruffen evne til at fjerne CO₂ fra atmosfæren, og både beskyttelse og genopretning anses efterhånden globalt som værende klimaindsatser. I Danmark er ålegræs gået meget kraftigt tilbage over de seneste 100 år. Det skyldes især næringsstofberigelsen af vores kystvande, men også direkte påvirkninger fra bundsløbende fiskerier, klapning m.m. Ålegræs vokser nu i gennemsnit halvt så dybt, som det gjorde for 100 år siden. Taget i betragtning, at klimahandling i øvrigt er en af hoveddrivkræfterne i udkastet til Danmarks kommende havplan, er det bemærkelsesværdigt, at ålegræssets egen evne til at lagre enorme mængder CO₂ slet ikke er nævnt. DOF BirdLife savner derfor udviklingszoner i havplanen til bevarelse og genetablering af ålegræs og øvrige zoner til opdræt af eksempelvis makroalger, som direkte og indirekte medvirker til binde og lagre CO₂ i havet.

Fugles, fisks og pattedyrs levesteder skal have en central placering i en økosystem-baseret havplan

Biodiversiteten og ikke mindst fugle, fisk og pattedyr kan blive negativt påvirket af udviklingszoner for vedvarende energi og energiøer, olie/gas, lagring af CO₂, akvakultur, råstofindvinding og fiskeri.

Brug af såvel de danske som de internationale rødlistebøger bør have en fremtrædende plads i havplanen, hvor de i høringsudkastet glimrer ved nærmest totalt fravær.

Ifølge miljøvurderingen påvirkes fugle kun væsentligt af akvakultur på grund af eutrofiering, havvind og energiøer, hvor de overlapper med internationalt vigtige fugleområder (IBA'er). Fugle kan også påvirkes af fiskeri, hvis de herved mister deres fødegrundlag. Det er bemærkelsesværdigt at IBA'ernes tilstand ikke er vurderet for det nordlige Kattegat og Rønne Banke, når regeringen planlægger etablering af enorme havvindmølleparker i umiddelbar nærhed. Dette er ikke i tråd med en økosystem-baseret tilgang.

Havplanen glemmer en lang række naturtyper i de danske havområder

Habitatnaturtyperne repræsenterer ikke det fulde spektrum af havbundens diversitet, og selv disse habitatnaturtyper (fx rev) er defineret meget snævert og begrænsende. Det er derfor ikke videnskabeligt hensigtsmæssigt, at havplanen og miljøvurderingen så ensidigt fokuserer på et så lille udsnit af havbundens naturlige diversitet. De forskellige naturtyper er alle levesteder for en lang række arter, som hver udfylder deres respektive roller i det marine økosystem. Det er derfor beklageligt, at eksempelvis den dybe, bløde havbund mangler i miljøvurderingens Tabel 5-1 over havbundens naturtyper. Denne meget udbredte bundtype er udpegningsgrundlag for naturbeskyttelsesområder under Havstrategidirektivet.

Den dybe, bløde bund udgør ligeledes et enormt vigtigt kulstoflager, som i dag er i fare for at blive hæmmet af forstyrrelse fra det store og intensive fiskeritryk.

Grusbund er et andet eksempel på en bundtype, som rummer særlige arter, og som har særlig stor betydning for fiskearter som sild og ål. Ifølge [Havstrategiens basisanalyse](#)¹ er over 50 % af forekomsten af denne bundtype allerede fjernet fra den danske del af Østersøen. En vurdering af forekomster af og påvirkninger på de såkaldte biogene rev mangler helt i både havplanen og miljøvurderingen.

Havplanen skal i højere grad prioritere friluftsliv og kystturisme

I betragtning af at kystturisme anses som en af de sektorer, der spås størst vækst i fremtiden, og som i dag danner grundlaget for et meget stort antal arbejdspladser, er det forbavsende, hvor lidt det fylder i udkastet til havplanen. I modsætning til flere af de planlagte aktiviteter og udviklingszoner har kystturisme endda et beskedent fodaftryk på havnaturen. DOF BirdLife opfordrer til, at kystturisme og friluftsliv i højere grad prioriteres i havplanen, og at potentielle konsekvenser af havplanens kystnære udviklingszoner på friluftsliv behandles mere grundigt.

Modstridende og tvivlsomme beslutninger vedrørende akvakultur

Det er meget bemærkelsesværdigt, at havplanen indeholder zoner til havbrug, når alle indre farvande har status som værende eutrofieret, og når regeringen tidligere har meldt ud, at der ikke er planer flere havbrug – tværtimod.

Planer for fremtidige transportinfrastruktur overlapper i vid udstrækning med Natura 2000-områder

Der er reserveret korridorer i havplanen til fremtidig transportinfrastruktur. Alene Kattegat-forbindelsen overlapper med hele syv Natura 2000-områder. Det er stærkt bekymrende, da det stærkt antyder, at man gør klar til at tilsidesætte natur- og biodiversitetshensyn i forbindelse med store infrastrukturprojekter, der næppe heller er særligt klimavenlige.

Råstofindvinding må ikke påvirke essentielle habitater

Udviklingszoner til råstofindvinding fylder meget i havplanen og repræsenterer en meget stor påvirkning på den bundnære biodiversitet og fødegrundlaget for de fisk og sekundært fugle, der fouragerer i områderne. I miljøvurderingen er der en gennemgående tendens til at beskrive naturpåvirkninger i naturbeskyttelsesområder og habitatnatur, mens der savnes opmærksomhed på, at råstofindvinding påvirker havmiljøet og biodiversiteten negativt overalt, dvs. også uden for de beskyttede områder. Havplanen bør derfor være en plan for begrænsning af råstofindvindingen til det absolut strengt nødvendige.

¹ Miljø- og Fødevarerministeriet 2019. Danmarks Havstrategi II: Første del. God miljøtilstand. Basisanalyse. Miljømål. 318 s. https://mfvm.dk/fileadmin/user_upload/MFVM/Natur/Havstrategi/HSII_foerste_del_-_endelig_udgave.pdf

Manglende analyser af de kumulative effekter

Det er overraskende og stærkt bekymrende, at havplanen i stor udstrækning lader ansvaret for opnåelse af havstrategidirektivets miljømål bero på tilladelsesprocesser i forbindelse med konkrete aktiviteter. Det er meget sjældent individuelle, konkrete aktiviteter, der er skyld i, at Danmark ikke opnår en god miljøtilstand. Det er derimod det samlede, kumulative pres fra alt, hvad der foregår på havet.

Store overlap mellem udviklingszoner og beskyttede områder

Der er overraskende mange udviklingszoner i havplanen, som overlapper med Natura 2000-områder. Dette kan i praksis føre til, at områderne ikke længere kan tælles med som beskyttede områder jf. IUCN's retningslinjer. I forhold til de specifikke udviklingszoner (og ikke mindst overlappet med beskyttelsesområder og andre interessefelter) kan DOF BirdLife i øvrigt henviser til og støtte de kommentarer, der er indgivet af Danmarks Naturfredningsforening.

Venlig hilsen

DOF BirdLife

Knud Flensted
Biolog

